

2013:29

Hosaby 11:16 i Hörvik

Antikvarisk medverkan, 2013

Helena Rosenberg

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2013:29

Hosaby 11:16 i Hörvik

- omläggning av tak

Antikvarisk medverkan, 2013

Mjällby socken, 1006
Sölvesborgs kommun
Belkinge län

Helena Rosenberg

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Box 153, St Larsomr. Byggnad 10
221 00 Lund
Tel 046 – 15 97 80 vx, Fax 046 – 15 80 39

www.regionmuseet.se

© 2013 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
E-rapport 2013:29

Omslagsfoto: Foto på den färdiglagda bandplåten, oktober 2013.
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

Hosaby 11:16 i Hörvik - plåttäckning av tak

Innehåll

Sammanfattning	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	6
Utförda åtgärder	7
Taktäckning med band- och fotplåt	7
Vattenavrinning	9
Skorsten	10
Avvikelser från handlingar	12
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	12
Iakttagelser under restaureringen	12
Övriga handlingar med relevans för arbetet	13

Karta över Blekinge och pil som markerar var Hörvik ligger i Sölvesborgs kommun

Karta över Hörvik och pil som visar var Hosaby 11:16 är beläget.

Sammanfattning

På fastigheten Hosaby 11:16 ligger dels ett boningshus och dels ett uthus. Boningshuset var kraftigt förändrat och har under de senaste åren återställts till sitt ursprungliga utseende. Under sensommaren 2013 har bandplåt lagts på taket bidrag från länsstyrelsen.

Administrativa uppgifter

Objekt	Hosaby 11:16
Socken	Mjällby
Kommun	Sölvesborg
Länsstyrelsens beslut	434-3788-12
Regionmuseets dnr	Ö12.20-365-13
Byggherre/beställare	Anders Lindskog
Entreprenör	Sven-Olof Persson, Perssons Byggnads Plåt AB, Ola Nilsson, Ola Nilssons Bygg
Antikvarisk medverkan	Regionmuseet genom Helena Rosenberg
Byggnadstid	juli-oktober 2013
Slutbesiktning	2013-10-16
Bidrag till kulturmiljövård	90 %, 72 000 kr samt bidrag till antikvarisk medverkan
Rapport granskad av	Emelie Petersson

Byggnaden som den såg ut 2011, innan renoveringen påbörjades.

Foto från 1900-talets början visar byggnadens ursprungliga arkitektoniska uttryck. Fotot är ett arkitektförslag som redigerats. Ett extra fönster har lagts till på bottenvåningens gavelparti. Pilarna visar avstånden mellan knut och fönster.

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Hörvik är ett fiskeläge som ligger på Listerlandets sydöstra kust. Området är utpekade i det regionala kulturmiljöprogrammet där det betydande kulturhistoriska värdet ligger i den lokala byggnadstraditionen och den täta bebyggelsen i närheten av hamnen vilket framställs som typiskt för 1800-talets fiskelägen.

Ett foto från 1900-talets början av byggnaden visar att fasaden vid tillkomsttiden haft panel av både liggande och stående brädor och takbeklädnad av papp. Härefter har fasaden varit både reveterad och klädd med eternitplattor vilket de två senaste årens restaureringsarbeten visat. Även taket var fram till i år belagt med eternit. Någon gång under 1900-talet byttes de ursprungliga fönstren ut till perspektivfönster. Likaså hade verandan byggd i trä med snickarglädje rivits och ersatts med en veranda byggd av tegel med räcken av järn. Se bild på föregående sida.

Under 1800-talets slut blev det vanligt för villor att ha plåttak. Delvis hängde det ihop med ett arkitekturideal som förespråkade flackare tak, där plåt eller papp lämpade sig som takbeläggning. Plåten hade också blivit billigare eftersom den nya metoden att valsa ut plåten utvecklats. På enklare byggnader kunde papp läggas så att det efterliknade plåt genom så kallad listtäckning. Vid listtäckning

lades pappen vertikalt med trekantslist i skarvarna. Även fotrännorna utformades i papp för att efterlikna motsvarande i plåt. Enligt det foto som finns på bostads-
huset från 1900-talets början är det en sådan papptäckning som gjorts på bygg-
naden.

Framsidan före restaurering belagd med eternitplattor.

Baksidan fotat vid samma tillfälle.

Utförda åtgärder

Taktäckning med band- och fotplåt

Arbetet inleddes med rivning av eternitplattorna och den underliggande pappen. Brädorna i svallet var ospontade med en del bark synlig från undersidan och ca 10 cm breda men detta varierade. Tjockleken på brädorna var 2,8 cm. Svallet visade sig vara i gott skick, endast några brädor vid takfoten och kring skorstenen var rötskadade och behövde bytas.

När den gamla pappen tagits bort byttes de rötskadade brädorna och vindskivorna. Ny papp, av sorten Matak 350, lades horisontellt. Denna papp är av något tjockare slag, vilket innebär att den är godkänd för bandplåtsläggning. En fördel med tjockare papp är att den tar bort en del ojämnheter i svallet.

Monteringen av själva plåten påbörjades vid takfoten. Här fästes ett så kallat språngbleck. Detta fungerar som ett fästbleck för dold skuvning för den fotplåt som läggs ovanpå. Fotplåten är ankantad, dvs. något mittemellan rakt och nedknäckt språng. Ovanpå takfallet rullades sedan bandplåten ut frånnocken mot fotplåten. Taket har täckts med varmförzinkad, 60 cm bred plåt av märket Lindab. Plåten benämns ”plxhbp” och är en tunn plåt belagd med polyesterlack med matt yta. Plåtarna fästes i svallet med glidklamrar och är hopfogade vertikalt med en dubbel ståndfals. Mot taksprånget har svarta hängskivor med ett öppet omslag monterats samt en svart plåt som formats mot fotrännan för att ge denna en avslutning. Plåten som använts till detta och garneringsbeslag är något tjockare med benämningen ”fahbp”.

På baksidan av huset, strax nedanför taknocken har ventilationen av taket lösts genom att små öppningar gjorts. Dessa täcks av plåtar som höjts en aning s.k. skopor. Ovanför ståndfalsen i själva taknocken har en ståltråd monterats för att förhindra fåglar att sätta sig på nocken. Mötet mellan takfallet och frontespisen har gjorts genom att takplåten anslutits mot väggen med ett uppvik på 10 cm. Därefter har denna täckts med en 25 cm bred stånskiva med ett omslag i underkant. Ståndskivans överkant täcks i sin tur av den liggande träpanelen.

Plåtslagaren har lyckats få plåten att ligga mycket slätt på takfallen och den matta ytan dämpar de få buckligheter som kan uppstå på ett äldre tak. Detta beror delvis på att inskruvningen för klamrarna gjorts i mitten på varje bräda där de är som högst.

T.v. Äldre takpapp som låg under eternitplattorna vid rivning av taket. T.h. Ny takpapp lagd horisontellt.

T.v. Mötet mellan takfall och frontespis.

T.h. hängskivor med öppet omslag samt anslutning på fotränna.

Vattenavrinning

Till det eternitbelagda taket var vattenavrinningen anordnad med vita hängrännor i rännkrokar och stuprör i olika dimensioner, med rundande böjar. Hängrännorna på fram och baksidans takfall har nu ersatts av fotrännor formade i samma svarta plåt som taktäckningen. De har fästs med klamrar i svallet och fogats samman med takplåten genom enkel hakfals. Själva rännan får stöd av rännkrokar av konsolmodell. Vanligtvis sätts en plastbit mellan fotplåt och rännkrok men eftersom dessa efter en tid torkar och spricker användes istället blybitar. Dessa oxiderar före järnet i krokarna och därmed får fotplåten en längre hållbarhet. Till fotrännorna har anslutits smala vita stuprör, 12,5 cm i diameter, med raka vinklar och koniska vattkupor utan sarg. Vattkuporna hålls på plats genom tvinnad ståltråd.

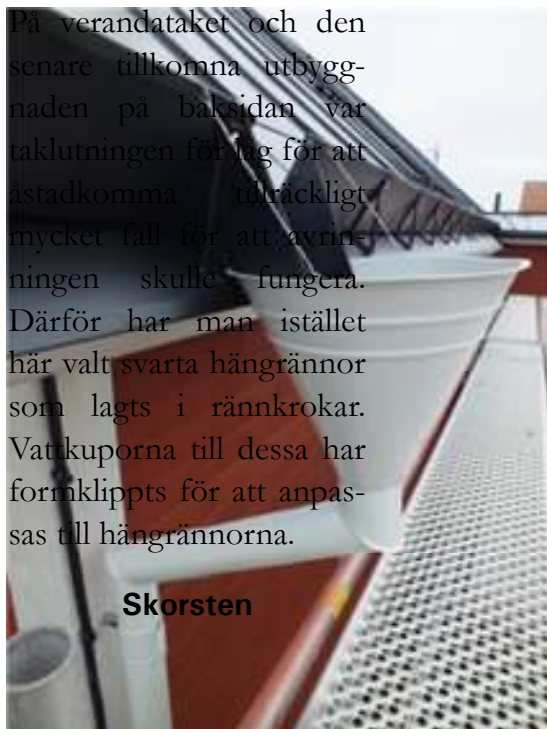

T.v. Fotränna och vattkupa som fäst med tvinnad ståltråd

T.h. formklippt vattkupa mot hängränna på utbyggnad.

På verandataket och den senare tillkomna utbyggnaden på baksidan var taklutningen för låg för att astadkomma. Utdräckt mycket fall för att avrinningen skulle fungera. Därför har man istället här valt svarta hängrännor som lagts i rännkrokar. Vattkuporna till dessa har formklippts för att anpassas till hängrännorna.

Skorsten

T.v. Vattkupa utan sarg och smala stuprör med raka vinklar. T.h. rännkrok fäst mot fotplåt med blybit emellan.

Skorstenen var vid omläggning av taket i dåligt skick och tanke fanns på att klä den med plåt. Efter att sotaren besiktigat den valde man dock att låta mura om den. Före ommurningen hade skorstenen en bredare bas och en platta av betong på krönet. Efter att den murats om fick den istället två utkragningar högst upp, likt den ursprungliga skortenen. På krönet har ett överbeslag med en anpassad huva tillverkats i plåt. Kringtäckningen av skorsten är gjord med avtrappat beslag för att ansluta till teglets murfog vid det sluttande takfallet.

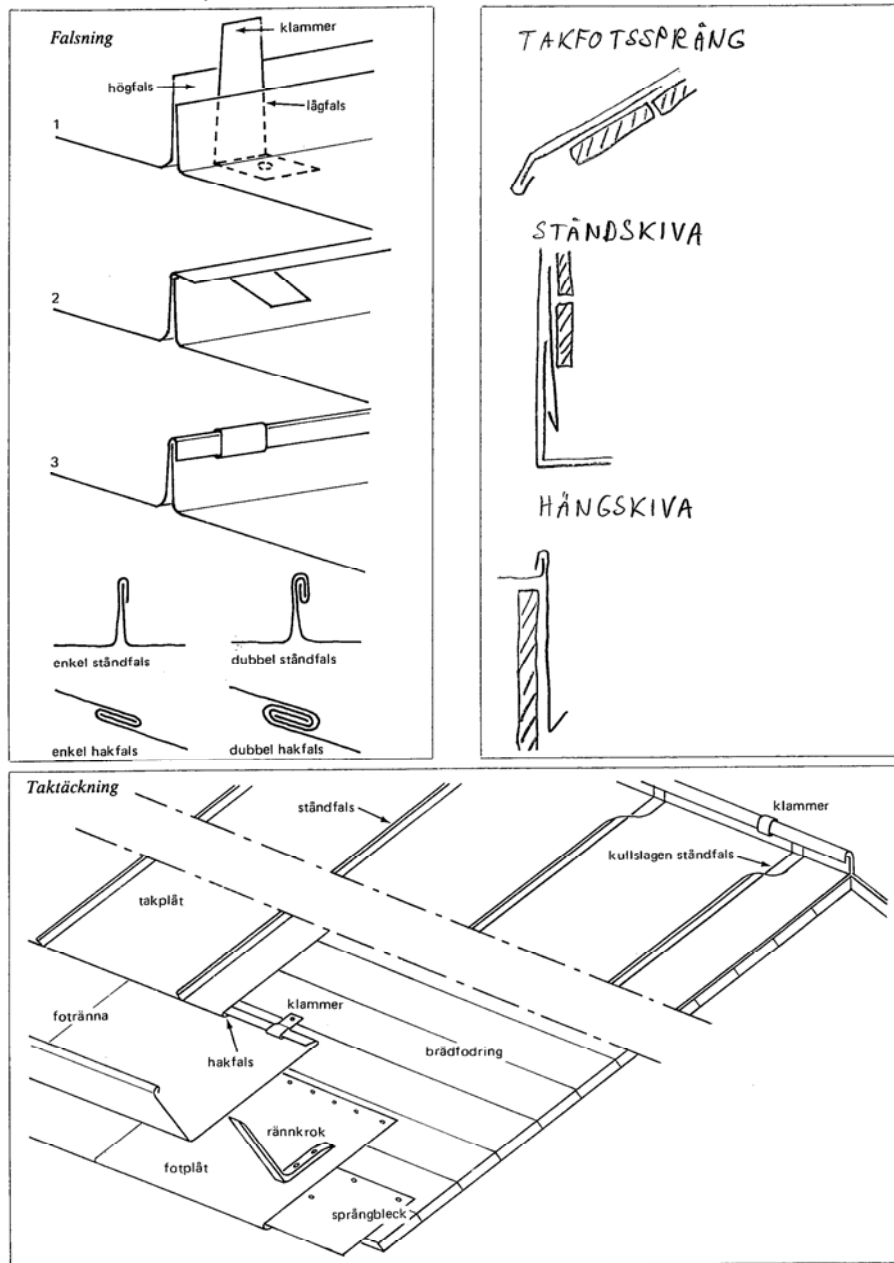
T.v. Den gamla skorstenen med bredare bas.

T.h. ommurad skorsten med utkragningar och överbeslag.

KORT OM TAKTÄCKNING OCH VERKTYG

Detta avsnitt vänder sig till lekmanen

Ur boken "Järnplåt - Anvisningar för underhåll och reparation" utgiven av Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer 1980

Avvikelser från handlingar

Inga avvikelser har gjorts från befintliga handlingar. Utförandet är gjort med antikvarisk medverkan i samråd med länsstyrelsens kulturmiljöhandläggare.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Bandfalsad plåt blev vanlig först på 1960-talet. Eftersom byggnaden är från 1910-talet skulle därför en skivtäckning, som lades med mötande skarvar och som fogats ihop genom enkelfalsning, vara mer lämplig. På grund av att plåtslagaren inte kunde ge någon garanti för att plåten inte rostar i de horisontella falsarna rekommenderade han att använda bandplåt med dubbelfalsning. Kondens kan nämligen uppstå mellan den varma luften från vinden och den kalla plåtens undersida. Tidigare när vindarna inte var uppvärmda eller isolerade samt taken inte belagda med takpapp kunde svallet som hygroskopiskt material uppta och avge vattenånga. I det här fallet är rummen på övervåningen och vinden isolerade och ny takpapp är lagd under plåten, i enlighet med dagens byggregler.

Eftersom byggnaden inte är något byggnadsminne, utan främst har ett miljöskapande värde, kan man godta en bandtäckning av svartmålad plåt. Denna påminner om ett listtäckt papptak samtidigt som den har vissa praktiska egenskaper som gör taket mer beständigt mot nedsmutsning. Papptak på hus vid kusten blir nämligen snabbt nedsmutsade av spillning från måsar. På ett plåttak är det svårare för fåglarna att slå sig ned eftersom ytan är hal och det sköljs bättre av vid fuktig väderlek.

Det färdiglagda plåttaket från framsidan.

Baksidans plåttäckta takfall med ventilationsöppningar.

Iakttagelser under restaureringen

När eternitplattorna på taket togs bort låg den ursprungliga tjärstrukna pappen kvar. Detta kunde man se eftersom det fanns spår av trekantslisterna och spikhålen på pappen. Listerna togs bort när eternitplattorna lades dit medan pappen gav ett underlag för de nya plattorna.

Övriga handlingar med relevans för arbetet

2012-10-15 Anders Lindskogs ansökan om byggnadsvårdsbidrag

2013-05-03 Länsstyrelsens bidragsbeslut (Dnr 434-3788-12)

2013-05-23 Anders Lindskogs godkännande av bidrag och villkor

2013-10-16 Länsstyrelsens slutbesiktningsprotokoll (Dnr 434-3788-12)

Kristianstad 2013-11-05

Helena Rosenberg

Regionmuseets E-rapportserie 2012

Kulturmiljö

1. Utvändig renovering av Stoby kyrka, Stoby sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2012
2. Brösarps station, Ravlunda sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
3. Gustav Adolfs kyrka – invändig ombyggnad, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2011–2012
4. Vittskövle kyrka – invändig ombyggnad, Vittskövle sn, AM, Jennie Björklund, 2012
5. Vattenmöllan – omläggning av östra takfallet, Brunnby sn, AM, Ingela Blomén, 2012
6. Stångby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Stångby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
7. Västra Hoby kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Västra Hoby sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
8. Håstads kyrka – tillgänglighetsanpassning av entré, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2012
9. Tyggården, Kristianstad sn, AM, Helena Rosenberg, 2012
10. Hustoftagården, Väsby sn, AM, Anna Rabow och Heikki Ranta, 2010
11. Villa Sagan, Örkelljunga sn, AF, Helena Rosenberg, 2013
12. Norra Strö kyrka – ommålning av plåttak, Norra Strö sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2008
13. Tobaksfröer i Skåne, Förstudie, Åsa Jakobsson, 2012
14. Helsingborgs rådhus – trappräcke i västra trapphallen, Helsingborgs sn, AM, Maria Sträng, 2011
15. Inventering och värdering av stenmurar i området Galgbacken, Dalby, PJ, Åsa Jakobsson och Patrik Olsson, 2013
16. Norra Mellby kyrkogård, Norra Mellby sn, VP, Jennie Björklund, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
17. Fritidsbadet i Ystad, Ystad sn, AF, Anna Rabow och Helena Rosenberg, 2013
18. Krubbemölla – omläggning av stråtak och restaurering av kvarnränna, Vitaby sn, AM, Emelie Petersson, 2013
19. Ekestad folkets park – renovering av betongtrappa, Österslöv sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
20. Ballingstorp och Per-Ols – diverse åtgärder 2013, Kviinge sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
21. Håstads kyrka – renovering av värmeanläggning, Håstad sn, AM, Kerstin Börjesson, 2013
22. Häglinge kyrkogård, Häglinge sn, VP, Åsa Eriksson Green, Åsa Jakobsson och Emelie Petersson, 2012
23. Hardeberga kyrka – kistplåtar i vapenhuset, Hardeberga sn, AM, Maria Sträng, 2011
24. Revinge kyrka – ny textiltförvaring, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2011
25. Vittskövle slott 2013, Vittskövle sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
26. Villa Petterssons tak, Svalöv sn, AM, Anna Rabow, 2012
27. Agusastugan 2013, Andrarum sn, AM, Jimmy Juhlin Alftberg, 2013
28. Buxbomen i Skåne, Skåne län, KA, Cissela Olsson och Anna Rabow, 2012
29. Hosaby 11:16 i Hörvik – omläggning av tak, Mjällby sn, AM, Helena Rosenberg, 2013

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AM- antikvarisk medverkan
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

